

Колись, давненько вже, поїхав я навесні до одного мого доброго приятеля, директора радгоспу на чудесній нашій Полтавщині.

Просто так поїхав: на лани подивитися, на луки, на зелені весняні пшениці...

Та й ходили ото ми з приятелем межами та обніжками, рвали сокирки, волошки, чудесну ромашку.

Директор прикидав, який у нього має бути цього року врожай, ремствував, що в пшениці березки чимало, сині волошки й ніжні сокирки та дзвоники виривав люто і кидав на межу:

— Бур'ян! Шкідники!

— Красиві ж, — я кажу, — квіти!

— Красиві, та вредні. Краще б я цієї краси не бачив. Більше б центнерів у мене в засіках зерна було.

— Та то так! — кажу.

— Я б краще, — каже директор, — гектарів би два-три виділив, щоб насадити там і волошок, і сокирок, і ромашки, і березки, і дзвоників... Для таких, як ти. Ідіть і любуйтеся, рвіть, робіть букети та вінки. А щоб вони мені не стирчали, отут серед жита та пшениці... На тих двох гектарах хай би собі поети декламували:

Колокольчики мои,

Цветики степные...

— Ох, як би було добре, щоб уже не бачити на пшеничних та на житніх ланах отих "степных цветиков", — додав директор.

В цей час директор якось так раптово задер догори голову, скинув кашкета, махає ним і кричить:

— Привіт! Привіт! Пожалуйте, пожалуйте!.. Куди це ви літали, друзі мої найщирішіі? Я подивився вгору. Над нами летіла величезна зграя чибісів.

— От якби рушниця, — кажу я, — можна було б кілька штук з одного пострілу збити! Скільки ж їх!

— Я б тебе, — каже директор, — стрельнув. Я б тебе так стрельнув, що навряд чи ти б після того вже стріляв...

І серйозно каже.

— А що таке? — питаю.

— Та ти знайш, що для мене оці птахи значать? Та я б кожному з них по карбованцю б у день платив, якби вони вміли брати.

— За віщо?

— Та ти ж нічого не знайш! Дивись: сідають, сідають, сідають. Ах, ви ж мої хороші, — дивлячись, як сідають на полі чибіси, ласкаво говорить мій директор. — То ж у мене бурякова плантація. Буряки зійшли добре, дружно. І на тобі: озима совка, під'їдень. Та як чесонула! Пропали, думаю, буряки. Я й рівчаки покопав, і людей змобілізував... А черви тої, ну, як черви! Коли де не візьмись — чибіси! Оця зграя! Сіли на мої буряки та як чусонули совку! Аж дим іде. Та так полюбили мої буряки, — щодня на них пасуться. Полетять кудись, чи на річку, чи на озера, води нап'ються й знову на буряки. Бурячки в мене тепер ростуть, а я собі

посвистую... Нарада була оце в райземвідділі про боротьбу з озимою совкою. Питають в мене:

— А як у вас, Федоре Михайловичу, справи з совкою?

— У мене, — кажу, — благополучно. Спочатку було чималенько її з'явилося, ну я вжив заходів, — знищив.

— Як?

— Як? Так, як і всі. Канави, людей змобілізував... Взагалі — вжив рішучих заходів. А про чибісів мовчу. Голова зборів на директора та на агрономів:

— От бачите, — каже, — як у Федора Михайловича. Вжила людина заходів, не прогавила, от і наслідки: совки нема! А ви... — і т. д. і т. ін.

— Взагалі — я героїм вернувся з наради! Так тепер я заборонив і ходити, й їздити повз буряки, щоб не наполохати моїх найкращих друзів-чибісів! І чим я оддячу? Півлітри ж їм не поставиш! А їй-богу, я б їм банкету влаштував! А ти — стрілять. Я б себе стрельнув!

* * *

Птахи — друзі наші.

Це всім відомо, і доводити цього не треба. Колись у дитинстві ми видирали пташині яйця, руйнували пташині гнізда.

Не було це, розуміється, масове винищення наших чудесних пташенят, більше зазнавали лиха від таких, як ми були, безштанних агресорів, — горобці. Ми лазили попід стріхами, а в клуні чи в хліві гасали

по бантинах, засовуючи руки в солом'яні дірки, де на м'якому пір'ячку намацували тепленькі рябесенькі яїчка.

Як ми туди видиралися — і досі недопойму.

Тепер би ніколи не видерся.

І перелазиш з бантини на бантину, аж доки в тебе не сприснуть руки і не погирить тебе нечиста сила вниз.

Гепнеш було так, що самому годі підвестися.

Тоді біжать мати або баба, беруть тебе на руки, несуть додому, по дорозі дотовкують, приказуючи:

— Та в людей же ж і бешиха, і шкарлятин, і обклади, і кір. Прибирай ж таки господь потроху. А мого, маковцвітного, ніщо не бере. Сам собі голову скрутить. Лазитимеш, лазитимеш по бантинах?! Лазитимеш? А тоді скажуть, що мати не догляділа! Гасатимеш, гасатимеш, гасатимеш?!

Покладуть на лаву, а тоді до сестри:

— Біжи скоріш до баби Мелашки та скажи, що мати прохали, хай прийдуть! Йвасько, скажи, заслаб. Та щоб мені одна нога тут, а друга там! Та втри носа, як у хату до баби входитимеш, та не забудь сказати: "Драстуйте!"

А тоді нахиляться та:

— Де тобі болить, синочку?

— Отут, мамо!

— Боже мій, боже мій! І чого б ото я лазив, і чого б ото я падав?!

— Я не буду більше, мамо!

— Так і калікою ж можна бути. Боже мій, боже мій. Дуже болить?

— Дуже.

— О царице моя небесна. Хоч би баба Мелашка скорше. Може, тобі молочка?

Приходить баба Мелашка, шепчуть, варять якесь зілля.

— Та вмочи чистеньку ганчірочку в оце зіллячко й прикладеш. Воно й полегшає.

Після такої гороб'ячої аварії довгенько було одвертаїшся від бантини, і від горобців:

— Подохли б вони йому! Горобці! Терпіли від хлопчаків і ластівочки, та й садові та лісові пташки: соловейки, шпаки, щиглики, чижі...

— Я соловейка у верболозі назнав!

Або:

— А горличка, знайш, де кубельце звилася? І не пам'ятаю, щоб хтось вдома чи в школі говорив нам про те, щоб не займали ми, хлопчаків, пташиних гніздечок.

Хіба ото як принесеш у пазусі додому гороб'ятко-підлітка, ще з "заїдами", тапустиш у хаті, то бабуся, було, скажуть:

— І навіщо б ото я пташенятко мучив? Воно ж іще маненьке. Пустийого, не муч!

* * *

Ми знаємо, що діти трішки варвари.

Наш обов'язок з дитинства прищеплювати любов до лрироди, до рослин, до тварин.

І до свійських, і до диких.

Чи не від того наші птахи і тварини дикі, що ми самі дикі?

Пам'ятаю, був я в Асканії-Новій.

Відомо, що там акліматизуються найдикіші тварини.

Але що мене найбільше вразило?

В Асканії тоді був великий ставок, навіть кілька ставків, де багато було дикого птаства: диких качок, гусей, лебедів і т. ін.

Нікого вони не боялись, плавали собі спокійно, коли ви підходили до ставка.

Недалечко від стежки, під очеретом, сиділа на яйцах дика гуска.

А під ганком, в будинку, де нас помістили, спокійно висиджувала діточок дика качка-крижень.

Ми ходили по тому ганку, стугоніли, отже, ногами, а крижень спокійно собі сидів на гнізді.

Чому це так?

Тому, що ніхто в Асканії-Новій не полохав птахів, не тюкав на них і не кидав грудками.

Сидить в нас усередині якась така лиха личина, що ніяк ти не можеш спокійно утриматися, як побачиш щось дике.

От вгледить хтось, приміром, зайця. Хоч він малий, хоч він старий, чи ж він стримається, щоб зразу не:

— А-ря-ря! Тю! Тю! Тю! Ф'юїть! Го! Го! Го! Заїць з переляку вже в другій області, а він біжить за ним і арярякаї:

— А-ря-ря! А-ря-ря!

Я ніяк не можу забути Л. М. Толстого, як він змалював, пам'ятайте, бариню.

пхала бариня санками, взимку, значить. Снігу було багато. Бариня, як бариня, в міховій ротонді і т. д. І вискочив заїць. Так бариня не втрималась, вискочила із саней і помчала, арярякаючи, за тим зайцем. Упіймати хотіла. Біжить, плутається в ротонді, падає... А біжить і арярякаї.

Як це характерно! Як це типово!

А дику козу, коли ми побачимо:

І "тю!", і "го-го-го!", і "аря-ря-ря!"

Так хіба ж після цього тварини не будуть дикі?

А скільки знаймо прикладів, коли в заповідниках чи в заказниках ті ж самі зайці, ті ж самі дикі кози від людей не тікають, людей не бояться і часто-густо підходять до людини й беруть корм із людських рук.

Та хіба не можна всю нашу чудесну країну зробити таким заповідником?!

Це — залежить од самих нас!

* * *

Серед птахів і серед звірів дуже небагато і шкідливих.

Звичайно, не можна милувати таких птахів, як деякі кібці, щуліки, як сіра ворона і т. д., що нищать корисних птахів.

І їх самих, і їхні гнізда треба нищити, руйнувати.

Не можна, ясна річ, залишати в спокої вовчі лігва і самих вовків, цих ворогів нашого господарства.

А яке ми маємо право руйнувати, наприклад, качачі гнізда?

А ми ж знаймо, що по деяких місцях навесні місцеві пожильці виїзять човнами на морські коси, на озера і збирають повнісінькі човни качачих яїць.

Хіба ми не знаймо, що серед нас чимало і "мисливців", що назавши лисичачу нору з маленькими лисиченятами, беруть лопати, йдуть і розкопують ті нори, нищачи цілі лисичачі виводки.

Хіба ми не знаємо, що ість "мисливці", що не слідкують за своїми собаками-гончаками, собаки бігають-навесні по полю й нищать маленьких зайченят.

Прибіжить такий собака додому, пузо в нього як не лусне, а хазяїн ляпає його по пузі й самозадоволено всміхається:

— Ну, скільки сьогодні зайченят ісхамкав? Га?

І це роблять не діти. Далеко не діти!

Ясно, що в таких батьків і діти такі, що не минають жодного пташиного кубельця...

Боротися з цим нам треба люто.

* * *

А візьміть нищення по наших річках та по ставках риби гранатами та пляшками з вапном. Це ж звірство?

Скільки гине малька від такого вибуху. А ми робимо. А коли скажеш такому "рибальці":

— Що ви ото робите? Навіщо ви нищите рибу? Він на вас подивиться і прохрипить:

— Що? Мо' хочеш спробувати бомби? Паняй, доки цілий!

* * *

І родина, і школа, і піонери, і комсомольці, і мисливські товариства, і вся громадськість повинні взятися за охорону нашої чарівної природи: і птахів, і звірів, і садів, і лісів...

Не можна сказати, що в цій справі в нас нічого не робиться.

Робиться.

Є у нас і юннати, і школа, і піонери не стоять осторонь від охорони нашої природи, але цей рух, рух за природничий розквіт нашої Батьківщини має бути всенародним.

Берегти треба наше багатство, наше народне господарство!

Берегти як зіницю ока!

Нема стільки шкідників серед тварин, як і їх серед нас, серед людей!

Ми — самі собі шкідники!